

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costa 2 florini val. austr., pentru cei ce nu suntu membrii asociatiunei.

Pentru strainatate 6 franci (lei noi) cu porto postei.

Abonamentulu se face numai pe câte 1 anu intregu.

Se abonédia la Comitétulu asociatiunei in Sibiiu, séu prin posta séu prin domnii colectori.

Sumariu: O excursiune botanica in Romani'a si Dobrogea. — Despre macedo-romani. — Despre figur'a adevérata a lui Stefanu-celu-Mare. — Darwinismulu. — Oda la desvelirea statuei lui Ioanu Eliade Radulescu. — Procesu verbale alu comitetului Asociatiunei, tinútu in 13 Maiu n. — Catalogu alfabeticu asupr'a cărtiloru aflatóre in bibliotec'a Asociatiunei transilvane, (diarie politice).

O excursiune botanica in Romania si Dobrogea,

de Dr. A. P. Alexi.

II.

Ceva despre etno- si orografi'a si despre geologi'a Dobrogei.

(Urmare).

Alpii sunt fàra indoiéla muntii cei mai inalti, cei mai insemnati, sunt regele continentelui nostru, cari servescu de o adevérata cheia pentru studiile geologice ale Europei, cari ne spunu etatea si formarea acestui continentu. Nu de mai puçina importantia sunt ceilalti munti ce paru in adevèru o ramificare subalpina, intre cari este a se numerá caten'a nordu-ostica séu Carpatii si caten'a sudu-ostica séu Balcanulu.

Unu fluviu puternicu ce crucisiédia Europ'a vine a se alimentá din apele curgátóre din acesti munti. Betrànu Istru se póte considerá in adevèru cá o reminiscintia din acele perióde geologice, cându marea panonica domniá. deserturile Ungariei si siesurile Dunarei de josu si cându s'au formatu sinurile geologice numite sinulu daco-mysianu si sinulu ponticu, cu tóte straturile loru.

Falnicu se estinde Balcanulu cu subramificarile sale dela Adri'a pàna la pontulu Euxinu, pentru a separá formatiunile triasice ale sinului Dunareanu inferioru, de sinulu numitu Maritia. Formatiiunile sale metamorifice de sisturi si calcaru, preperate ici colea cu sisturi cristalinice, apoi cu unele parti de gneiu (gneiss), granitu si porfiru; aceste formatiuni din tienutulu Iskerului cá si cele metamorifice dela nordu-vestu, invelite in gresu rosiiu si de calcaru jurasicu compactu; si in urma cá si formatiunile dela nordu si nordu-ostu, avute in creta, gresu verde, marna argilósa si calcaru orbituliticu; tóte acestea formatiuni ce se inaltia ici colea in piscuri de stànci erup-

tive dela 1000—2600 metri, dau la sudu o multime de isvóre calde, ér' spre nordu adapa Dunarea cu o multime de riuri si riuretie. In urma dau o frumósa si abundanta vegetatiune, care léga dupa cumu dice d. Janka pe botanistu, de locu, cá prin farmece din poveste.

Dar' nu mai puçinu falnicu se intindu Carpatii, dupa ce Dunarea 'i separédia de alpi, spre resaritu si spre nordu, pàna ce se perdu in siesurile Rusiei occidentale. Panoram'a ce ne infatiosiédia acesti munti locuiti in mare parte de romani, atátu prin vaile si càmpurile loru, càtu si in siesurile estinse la pólele loru, este un'a din cele mai pitoresci si mai atragátóre. Cea mai importanta parte din Carpati este cea mai frumósa cununa, ce incungiura Transilvani'a de tóte pàrtile, in form'a unui tetragonu, si formédia din dens'a cea mai frumósa, cea mai pitorésca si cea mai interesanta fortarétia naturale, ce numai se póte cugetá.

Dar' nu numai pentru frumsetie naturale sunt importanti alpii Transilvaniei. O massa puternica de gresu (gneiss) invelita si insoçita de sisturi micacee, argilóse si de hornblendu, insoçita de calcaru granulosu, ici colea de grauvacke, de etage de granitu, granulitu si stànci porfiroide, — isi ridica piscurile sale maretie pàna 2500 m. trimitiendu spre centrulu Transilvaniei formatiuni terciare fórtè varii.

O multime de riuri si riurele se varsa din acesti munti in Dunare, carea prin actiunea sa fisica pururea vigurósa si energica, a contribuitu la formarea sinului de josu dunareanu, la formarea sedimenteloru din multe siesuri estinse pe ambele maluri ale lui si in urma a contribuitu la formatiunile geologice ale Dobrogei

Varietatea compositiunei geologice a acestoru munti este de mare importantia, nu numai pentru avuti'a de metale ce se esplotédia din sinulu loru; nu numai pentru vegetatiunea atátu de prodigiósa ce procurédia naturalistului deosebitu interesu si'lu invita la studiu; dar' este importantu a cunósce formatiunile geologice, pentru

cà stau in mare legatura cu cele dela malurile Dunarei si nascute prin influintia Dunarei.

Celu ce voiesce se studiede tienutul Dunarei de josu si in specie Dobrogea, trebuie se tina socotela de ambele acestea ramificari alpine, ale Bulcanului si ale Carpatiloru, si de influintiele loru asupr'a modificariloru geologice din tote periodele intemplate la gurile Dunarei si tienuturile pe unde dens'a si-a versatu apele.

Dintre tote tienuturile ce apartienu la fluvii insemnate, precumu este Dunarea, nice unulu nu este in stare se explice in unu gradu asiá de mare istori'a desvoltarei continentelui nostru in unu spatiu asiá bine circumscrisu. Nice o parte a Europei nu este asiá intimu legata cu Asi'a, precumu sunt in fapta tierile Dunarei de josu prin particularitatea formatiuniloru celoru mai prospete. Nicairi nu apare colonizarea si istori'a popóreloru, dependenta in asemenea mesura dela configuratiunea si soiulu pamentului (solului), cá in acele locuri ce le percurge Dunarea impreunatore de sinuri cu unu fluviu unicu in acestu soi.*)

Dintre tienuturile Dunarei de josu Dobrogea este de cea mai mare importantia; de aceea lasu se premérga catalogului planteloru mele o scurta schitia orografica si geologica a acestei provincie noua a Romaniei.**)

O facu acést'a si din cauza, cá aici amu facutu cele mai multe si mai avute explorari botanice, si pentru cá vegetatiunea unei tieri este pendentá dela multe influentie, intre cari inse fara indoiela cea mai insemnata o are pamentulu (solulu), adeca formatiunile geologice.

Configuratiunea teritoriului Dobrogei, dupa cumu dice P. S. Aurelianu,***) este variata si infatiosiedia serii de undulatiuni. O multime de vai roditore si recorose strabatu despre Dunare in interiorulu tierii. Localitatile de pre tiermuri Dunarei sunt supuse innecariloru, candu se revarsa fluviulu. Friguri palustre bantuescu localitatile in urm'a acestoru versari de ape.

Dobrogea este impartita in doue judetie: Tulcea si Constanti'a; ea are unu arealu de 14,758 chlm. patrati, cuprindiendu si delta Dunarei cu 2027 chlm. patrati.

Dupa recensimentulu dela 1879 Dobrogea are 106,943 locuitori apartienatori la 12 comune urbane, 254 comune rurale si 348 sate. Poporatiunea nu este egalú de desá. In judetiulu Tulcei vinu chlm. p. 13'5 ér' a Constantiei 4'5 locuitori. Dupa nationalitati sunt:

Romani	31,177
Bulgari	28,712

*) K. F. Peters. Donau, Vorwort.

***) Acést'a schitia o reproducu in mare parte dupa „Famili'a“ d-lui I. Vulcanu Nr. 84, 85, unde amu publicatu o seria lunga de articuli sub numirea: „Suveneri si notitie de caletoria in Romani'a, Transilvani'a si Dobrogea.“

****) P. S. Aurelianu. Tiér'a nóstra, schitie economice, ed. II-a, 1880.

Turci	16,483
Lipoveni	10,958
Tatari	6,549
Rusi	6,162
Greci	3,195
Germani	2,471
Evrei	1,951
Armeni	803
Alte nationalitati	308.*)

Afara de marea Négra si de Dunare, de cari este inchisa Dobrogea, si afara de lacurile cele multe, ape curgátore n'are de ceva importantia. Drumuri de comunicatiune sunt fórté puține. Cale ferata numai dela Cernavoda la Constanti'a.

Studii geologice mai importante asupr'a Dobrogei, au facutu eruditulu meu profesoru de mineralogia si geologia dela universitatea din Gratz Dr. K. F. Peters, publicate mai antaíu in analele Academiei c. r. de sciintie din Vien'a, apoi in Oest. Revue**) si la 1876 in bibliotec'a científica internationala.***)) Imi permitu a impartasí la acestu locu unu estrasu scurtu din acele studii, séu mai bine disu, o scurta dare de séma despre studiile geologice cunoscute pana acum'a.

Amu disu mai susu, cumcà Balcanulu si Carpatii formédia acele insemnate catene de munti din Europ'a, printre cari curge betránulu Istru si dela cari primesce densulu insemnate riuri si riuletie. Formatiiunile geologice ale acestoru munti au contribuitu si contribue neincetatu la nascerea formatiuniloru dunarene, cu cari sta in legatura mai deaprópe si structur'a geologica a Dobrogei.

De si configuratiunea geografica ne indica Dobrogea cá apartienendu la continuitatea Balcanului, cu care altucumu este inruditu geologicesce, cá si cu Carpatii, — totusi geologi'a ne dovedesce, cumcà acestu petecu de pamentu a fostu chiaru si in timpuri vechi geologice de sine statatoriu. Dobrogea formase chiaru si in period'a sarmatica si pontica, o insula cu totulu separata de tienutul cretosu subbalcanicu. In period'a pontica erá atátu de jósa, incátu masele argilóse sedimentate pe acele timpuri, le aflamu astadi 300 m. preste nivelulu marei. Chiaru si pe timpulu diluviului, candu se formá Löss-ulu, avé o stare afunda, ma in genere se póte afirmá, cá in raportu cu Marea nici odata nu s'a aflatu mai susu decumu se afla astadi, din contra, a fostu o epoca, in care dupa ce s'au formatu terasesele de Löss cari ingradescu Pontulu pana la inaltime de 10—50 m., si dupa ce s'a excavatu sinulu ponticu modernu, Mediteran'a a statu celu pučinu cu 20 m. mai susu cá astadi. Inse au trebuitu se intrevina schim-

*) P. S. Aurelianu. Tiér'a nóstra.

***) Reisebriefe eines deutschen Naturforschers aus der Dobrogea. Oest. Revue 1865, IV—VII 1866 K. F. Peters.

****) Die Donau und ihr Gebiet, eine geologische Skizze v. K. F. Peters, Professor an der Universität in Gratz, pag. 334—372.

bari repedi si insemnate, atatu la fundulu cātu si la tiermuri Mediteranei, cari se aduca cu sine scaderea apei marine si a Pontului Euxinu si cu acést'a o dirupere fluviatila a intregii table de Löss ponticu.

Dobrogea are munti, a căroru inaltime in unele locuri sunt până la 495 m. éra in alte locuri 2—300 m. In partea nordica forméza grupuri séu unu sistemu intregu bine ordinaru. Acésta tiéra a fostu lipsita de cultura inalta inca din timpurile antice. Inca Traianu si succesorii lui au consideratu acésta tiéra de semibarbara si tóte interesele erau sacrificate intereselor strategice ale legiuniloru postate aci. Venetianii si Genuesii s'au multiamitu cu intemeierea unoru puncte fortificate la tiermuri. Navigatiunea moderna a avutu puçina grigia de interesele unei tieri supuse Portiei. Asiá a remasu acésta tiéra necunoscuta până la 1854, cându cu ocaziunea resboiului de Crimu popórele occidentali au descoperitu din nou acésta mica tiéra.

Muntii Dobrogei se intindu dealungulu tieri până la gurile Dunarei (Delta), unde se termina in unu grupu de munti cu vírfuri până preste 500 m. (Sakar-Bair are 515 m.*), cari se numescu muntii dela Tulcea si Babadag.

Ajungendu la Silistr'a, de unde incepe Dobrogea, se constata, cumcà dealurile de aci sunt compuse din straturi ce apartienu formatiunei cretóse, ér' la basea straturiloru de Löss vinu la ivéla straturi jurasice cu multu mai pronuntiate decâtu la Rusciucu.

La Rassova tóte vaile câte se deschidu in Dunare sunt taiate in calcaru si marna, cari prin resturi organice fosile dovedescu a apartiené in parte la etagiulu Malm si in parte la Tithonianu. Aceste se ridica in unele locuri mai in laíntrulu tieri chiaru si preste nivelulu Lössului, carele ajunge aici la 170 m. elev. numerându-se aici si tumuli (turc. Tepe) artificiali construiti pe Löss, dintre cari cei mai insemnati se afla in apropierea Dunarei.

Celu mai frumosu etagiu de Malm se afla in stâncile (rocele) dela Cernavoda, de unde Dunarea incepe a'si luá directiunea sa nordica si unde s'au descoperitu mai multe conchilii (*Diceras monstrum*, *Pteroceras Oceani*).

Nu mai puçinu interesantu este calcarulu albu dela Topalo avutu in Brachiopode, la jumetate calea spre Hirsov'a, unde pe stânci se afla ruinele próspete ale unei fortaretie cându-va vestite. Spre interiorulu tieri, circa 1½ mila nemtiésca spre ostu dela Topalo se inaltia unu grupu de munti Allah-bair (muntele lui D-dieu) compusu in parte mai mare din calcaru albu apartienatoriu formatiunei cretóse-superióre. La bas'a acestui grupu incepe unu sistemu compusu din vechi sisturi-verdi si de Grünstein (pétra verde), carele se trage de aici spre nordu pe sub Löss si ajungendu la marginea sudica a insemnatiloru munti dela Babadag, ajunge la cea mai mare diffusiune.

*) C. J. Jirecek, Geschichte der Bulgaren, Prag 1876, pag. 12.

Muntii dela Babadag se numescu si silvanali dela frumósele paduri cu cari au fostu acoperiti acesti munti, cari inse au caditu in cea mai mare parte prada devastarei popóreloru câte au navalitu si s'au perindatu pe aici in toti timpii. Mai multu inse le-au devastatu Tatarii colonisati aici la 1855 si Cerchesii importati aici la 1864.

Acesti munti compusi in parte din marna si calcaru siliciosu apartienatoriu la formatiunea medie de creta, si prin aceste roce impreunati fórte strinsu cu terámurile subbalcanice, nu impunú intru atát'a prin inaltimea loru, carea numai in puçine puncte intrece preste 350 m., dar' mai multu impunú prin estensiunea si compacti'a loru. In estensiunea loru dela W. N. W. spre O. S. O. ocupa intrég'a latime a tieri, circa 7·3 miluri nemtiesci, avendu latimea cea mai mare de 1·9 miluri nemtiesci. La marginile longitudinale ale acestoru munti se manifesta mai bine complicati'a structurei geologice a Dobrogei. La marginea dela sudu unu valu puternicu din porfiru-quartiosu separédia acele sisturi-verdi de càtra formatiunea cretósá, mai la sudvestu se mai asociédia si o stâncarie de granitu de mare afinitate cu Syenitul dela Vitos si formédia aici cea mai inalta culme a tieri (Salkar-bair de 515 m.), ér' in urma se mai asociédia si nisce portiuni mici de calcaru jurasicu si portiuni de Trias, ce se ivescu ici coela din Löss. La marginea nordica sunt compusi mai multu numai din calcaru apartienatoriu formatiunei triasica-media si inferióra.

O icóna interesanta ne infatiosiédia regiunea nord-ostica a Dobrogei dela Delt'a Dunarei. Lössulu acopere si aici pàrtile formatiunei Trias, de sub care ese la ivéla ici o stâncá piedisia, coela unu conu singuraticu, ér' la tiermurile Deltei se desvelesce intréga. La satulu Catalni-nemtiescu se afla sistu halobienicu, pe stâncós'a insula Popu din laculu Rasimu se afla adeveratu calcaru conchiliaru (*Muschelkalk*) fórte avutu in fosile, pe muntele numitu Denistepe (culmea Marei), de o elevatiune de 237 m. se afla o specie de gresu, care trece mai multu in Lias nealpinu, ér' la marginea extrema spre ostu la gur'a riuletului Dunavetiu se afla o banca de calcaru jurasicu-superioru carele prin colórea lui intunecata si cu multe fosile animale sémena multu cu Malmulu-moscoviticu. Sirulu de munti particulari numiti Bestepe (cinci culme), acoperiti ici coela cu frumóse paduri, formédia marginea sudica dela Delt'a Dunarei. Acesti munti, cu cea mai mare inaltime de 254 metri, cari se intindu in directiunea principala a muntiloru din Dobrogea, au fostu unici notati de cartografii de mai inainte, pentru cà densii sunt mai aprópe pentru caletorii de pe braçeale Deltei, Sulin'a si St. Georgiu. Sunt compusi din gresu brunu apartienatoriu formatiunei Trias inferióra. De insemnatu este departarea până unde se estinde acestu gresu, până pe insul'a sierpiloru, ce se afla la o departare de 4·5 miluri nemtiesci. Asemene se afla la Tulcea o stâncá cunoscuta de multu cá impededamentu pe Dunare.

Interesant este pentru geologi si acelu grupu de munti ce se intinde dela Tulcea, Isaceea si Babadag spre Brail'a si unu ramu spre Galati, cari se numescu muntii Macinului. Acesti munti nordu-vestici sunt insemnati nu intru atatu pentru multimea masselor de compusetiune, catu pentru natur'a loru. Bas'a loru este compusa din granitu si gneiu (gneis), cari forméza in apropiare de Greci inaltimi pâna preste 479 metri. Dar' nu pentru inaltimile acestea sunt insemnati acesti munti, ci pentru cà partea loru vestica, de càtra Macinu, are nisce còste ce sunt fòrte pezisie, sunt apròpe verticale. Spre sudu urmédia o compositie de Phyllit, Quarzit si unu sistu argilosu paläozoicu, in care credi cumcà la fia-care pasu trebue se descoperi fossile apartienatòre formatiunei inferiòre carbonifere, éra de aci mai spre sudu totu feliulu de formatiuni triasice. Acea parte inse care se inaltia indata lângã Dunare in conture atatu de pronunciate, este compusa din Melaphiru in massa fòrte compacta ce se amesteca ici colea si cu stratursi triasice. Formatursi eoçånice si mioçånice, precumu si stånçi de Trachyt lipsescu de totu.

Importanti sunt tiermurii Marii negre dela Constanti'a, cari se caracterisédia prin asiã numitele etage sarmatice, cari asemene sunt acoperite cu Löss si avute in fossile (Tapes Gregaria) si cari infatiosiédia deplinu aspectulu de calcaru panonicu, bogatu in Nullipore.

Unu fenomenu deosebitu interesantu ne presenta formatiunile ce se afla in distantia de 1.5 miluri nemtiesci spre nordu dela Constanti'a, unde se vede formatiunea de creta superiòra in form'a ei nordu-vestu-européna. Cret'a ce se afla la tiermurii lacului Canar'a, formandu rupturi de 2—4 metri de inalte, nu se pòte afirmá a fi creta de scrisu, inse este de o colóre deplinu alba, fòrte bine stratificata, care colorédia bine, de si contine argilu si e impluta cu bucati de cremene. Acést'a creta este avuta in conchilii (Belemnitela mucronata, Ostrea vesicularis). A fostu o mare norocire déca acésta interesanta formatiune a resistatu atát'a timpu la tóte loviturile produse de talazurile Pontului Euxinu, cari s'au multiamitu cu spalarea calcarului de invelitòrea de Löss.*)

Interesanta este la acésta formatiune impregiurarea, cà de sub banc'a de varu esu mai multe isvòre de apa

*) Sub numirea de Löss ce vine desu inainte in acestu capitulu, este a se intielege o formatiune geologica diluviala, compusa din arena fina séu din lutu pulverisatu si de o colóre sura galburie, care lutu se formédia cu deosebire din o substantia argilòsa amestecata cu $\frac{1}{6}$ parte calcaru-acidu carbonicu si $\frac{1}{6}$ arena micacea si cuartiòsa. Ocura cu deosebire in tienutulu Renului si ajunge alta-data pâna la grosime de 2—300 urme, inse este lipsitu de form'a paturòsa, precumu au celelalte formatursi sedimentarie. De multe ori se gasescu in Löss si fossile pr. Mamuti, Rinoceri, si fòrte adeseori este avutu in totu feliulu de conchilii.

dulce de o calitate eminenta si fòrte abundante. De aceea acestu lacu a servitu cu deosebire in timpu de resbòie de etappe pentru trupele ce se aflau dela Varn'a pâna la Babadag.

Amu facutu amintire mai susu, cumcà Dobrogea nu are fluvii de mare importantia. Intre puçinele riurele amintescu „Dunavetiulu“, carele se vérsa in Rasimu. Acést'a a avutu insemnate in navigatiunea trecutului, cându Genovesii erau domnii tiermuriloru acelu lacu si cându naile loru puteau intrá in lacu, cáci nu erá inchisu la gura cu implutursi de nasipu precumu este astadi. In urma facu amintire si de riuletiulu, séu mai bine disu, pareulu ce se varsa la Cerna-Voda si carele are acésta numire, séu se mai numesce dupa limb'a turcésca Caras (apa négra). Acést'a inca a jucatu cându va unu rolu mare. Inse atunci se compunea din apele ce isvorau din Lössulu Constantiei si a fostu insemnatu, pentru cà ap'a lui formá unu riurelu destulu de mare intre Cerna-Voda si Constanti'a, care a formatu o vale de insemnate istorica, pentru cà pe aici au fostu comunicatiunile dintre Dunare si mare in toti timpii. Pe inaltimile ce ingradescu acésta vale, se afla cei mai multi tumuli artificiali, cari ne vorbescu cu destula elocentia despre esistenti'a unui poporu stravechiu. Pe la anulu 1830—1840 se ventilá între Austri'a si Turci'a planulu de a se deschide pe aci unu canalu, se vede inse cà finantiele erau camu desecate la ambele statursi, cáci a remasu nerealisatu. La 1865 o societate englesa a càstigatu dela Turci'a nu numai concessiunea pentru construirea unei càì ferate între Cerna-Voda si Constanti'a, dara si dreptulu sè-si ia ori càtu pamentu ii va trebúi pentru folòsele sale. Lasa cà englesulu a sciutu folosi acestu dreptu.

Construirea unui canalu pe aci pâna in Marea négra aru favorisá-o chiaru natur'a acestei vai, pentru cà in interiorulu tieiei are o basa sub nivelulu Dunarei. Acést'a se cunòsce de acolo, cà e plinu de mlastine si balti. Asemenea ne constata acést'a si numerii ce indica diferitele inaltimi ale sineloru dela drumulu de feru; acesti numeri incependu dela Cerna-Voda spre Constanti'a sunt 16, 10, 24 si 60 metri.

Urmarele ce le aducu apele stagnante din interiorulu acestei vai sunt fòrte daunòse, sunt multimea de morburi tifoide ce stirpescu populatiunea acestui tienutu. Esemplu este Megidie cea in florita de alta-data, care astadi abiá are preste 1000 locuitursi, pre cându alta-data avea cu diecile de mii. Construirea liniei ferate in locu se micisoredie a inmultitu reulu, pentru cà impededându si mai multu scurgerea apelor stagnante prin diferite implutursi, a facutu cá bólele paludine sè se inmultiesca. Contr'a acestoru bóle, dupa a mea parere, numai o doftoria este, inse o doftoria radicala, anume desfundarea si scurgerea apelor stagnante cu ori-ce pretiu, si atunci poporatiunea de aci va fi scutita de bóle, va prosperá.

„Clim'a Dobrogei — dice d. Aurelianu la pag. 330 din Tier'a nóstra — are mare asemenare cu a Ro-

maniei si in specialu cu a judetieloru Ialomiti'a si Brail'a. Primavér'a este timpuria si tiene puçinu cá si tómn'a... Érn'a este scurta si potrivita..."

O lipsa din cele mai simtitóre atátu pentru clim'a càtu si pentru agricultur'a Dobrogei este lips'a de paduri, cu deosebire in interiorulu tiei. Lips'a de paduri dupa ultimulu cuventu alu sciintiei aduce lips'a de neguri si de apa. Lips'a de neguri, ploi si apa aduce seceta si lipsa de vegetatiuni prodigióse. Este unu faptu constatatu prin sciintia, cumcà unu tienutu cu càtu are mai multe paduri, cu atátu si pamentulu este mai bine adaptu cu apa si cu atátu este mai producatoriu in totu feliulu de vegetatiuni.

Plantele au darulu de a transpirá cantitati insemnate de abori prin frundiele si prin alte organe ale loru. Cu càtu unu arbore are mai multe frundie si unu tienutu este mai avutu in arbori frundiosi, cu atátu se produce mai multu aboru, carele la rendulu seu produce cunoscutele fenomene meteorologice apóse pr. róua, plóie, etc. Cantitatile de abori ce le transpira o padure in o singura di, sunt fórte insemnate si se potu apretia de acolo, càci la unu singuru arbore bine desvoltatu s'a calculatu cumcà transpira pàna la 100 kgr. de apa.

Odinióra Dobrogea avé destule paduri, astadi inse este devastata. Acésta impregiurare nu numai a facutu se sece isvórele, dar' a facutu se fia espusa la o seceta tropicala. De ací urmédia, cà o mare parte din pamentulu ei remane secu si necultivatu si cumcà pastorirea a inflorit, pe càndu agricultur'a a datu indareptu.

Puçinele paduri ce le are Dobrogea, sunt compuse la Dunare din salci, anini (arini), ér' cele din interiorulu tiei mai cu séma din stejari, pre lãnga care se mai afla carpínu, ulmu, popu si jugastru.

Déca guvernulu romanu voiesce se faca din Dobrogea in adevéru o tíera agricola, atunci dupa a mea parere, are se grigiésca :

- a) cá sè se puna capetu pustiirei padurilor;
- b) cá sè se plantedie paduri in tóte locurile sterpe.

Plantarea de paduri s'aru face mai cu succesu si in modu mai practicu, déca deocamdata la inceputu s'aru planta numai acele specii de arbori, cari se prindu si crescú mai usioru. Celu mai bunu arbore carele cresce mai repede, carele in càti-va ani aru face paduri intregi si carele in modulu acest'a aru recompensá in puçini ani ostenelele puse la plantarea lui, este salcâmulu (acatiu selbaticu, *Robinia pseudo-acacia*). La scutulu acestui arbore, carele anu disu cà cresce si se desvólta de minune repede, s'aru puté cresce si astu-feliu de arbori pr. stejaru, carpínu, fagu etc. càror'a le trebuiesce altucumu timpu mai indelungatu cá se crésca si sè se desvólte in paduri.

(Va urmá).

Despre macedo-romani.

Limb'a nóstra are numai doue dialecte, pe celu daco-romanescu vorbitu si scrisu dincóce de Dunare pàna susu in Carpatii superiori, pàna in riulu Nistru si chiaru dincolo de acela, apoi pe celu macedo-romanescu vorbitu in o parte a Macedoniei, in Tesali'a, in Epiru si pàna in suburbiile Atenei. Ar fi si celu din Istri'a, care inse dispare pe anu ce merge.

Noi ne ocupamu prea puçinu de macedo-romani. Spre marea nóstra dauna, daca o amu cunósce. Cei din Bucuresci se ocupa de limb'a macedo-romana, noi nu. Eminentele nostru filologu Timoteiu Cipariu, ne-a trasu de repetite ori atentiunea la acelu dialectu, se pare inse cà noi ne facuramu urechi'a tóca.

In anulu 1863 repausatulu Dimitrie Bolintinénu publicase in a dou'a editiune gramatic'a lui Michailu G. Boiadgi, aparuta mai antaiu in an. 1813 in limb'a gréca si germana. Tragemu atentiunea literatiloru nostrii la acea carte prin reproducerea titlului si a prefatiunei, cumu si la dedicatiune, pretrucá cine voiesce, se si-o póta castiga. Alaturamu totuodata din „Romani'a libera“ dela 3/15 Decembre 1881 o corespondentia din muntele Pindu despre impregiurarile actuali ale romaniloru din acelea provincii.

Romanische

oder

Macedonowlachische

Sprachlehre

Verfasst und zum ersten Mahle herausgegeben

von

Michael G. Bojadschi,

öffentlichen griechischen Lehrer der hiesigen National-Schule.

PREFATIA.

Michaelu George Boiadgi, romanu din Macedoni'a, este celu d'intaiu ce a facutu o gramatica in limb'a Romano-Macedona. Gramatic'a sa este tiparita in Vien'a la anulu 1813, càndu erá emigratu si traiá acolo, dandu lectii de limb'a gréca moderna. Acésta gramatica este scrisa in trei limbi, Romana, Gréca, Germana. Acestu barbatu, fiu al civilizatei si invetiatai colonii din Moscopolea sau Voscopolea, a mai lasatu alte scrieri, din care traducti'a catoru-va evangeliu. Elu este celu dintaiu ce avú curagiulu se dica lumii in fati'a atátoru popóre, alu caroru interesu erá a ascunde nationalitatea romana din Macedoni'a, cà intre Slavi, Albanezi si Greci este unu poporu romanu plinu de viatia, de virtuti strabune, de nationalitate. Acésta gramatica a devenitu cu totul rara si anevoie de afluatu; unu singuru esemplariu s'a mai gasitu, dupa care invetiataulu in litere D. Massimo a compusu o noua gramatica. D. Massimo nu apucase a terminá bine urmatóarele renduri: 1817

„Meritar-ar se o retiparésca romanii in etern'a memoria a barbatului invetiatu ce consecrà tóta viati'a sa „la luminarea natiunii sale si care fara indoire, se depuse in mormentu cu o mare amarire sufletésca, vedindu cà tóte silintiele sale fusesera desierte, de órece „compatriotii lui se aratasera surdi la chiamarile lui...“

Si D. C. Negri ce totudeun'a a avutu fericit'a si meritós'a idee de a face ceva pentru acesti romani Macedoni, se oferí a retiparí cu cheltuiél'a sa propria gramatic'a lui Boiadgi, cá unu demnu monumentu alu nationalitatii Romaniloru Aureliani.

Retiparirea dar' a acestei Gramatici o suntemu datoru d-lui Negri; amu dorí cá si alti patrioti se vie in ajutoriu altoru opere ce sunt a se tiparí in acésta limba.

D. Bolintinenu.

Dem

Hochedelgebohrnen

Herrn

Demeter Nicolaus Edlen von Nitta.

Hochedelgebohrner Gönner!

Es ist ein unvollkommener und mangelhafter Versuch, den ich Ihnen im wärmsten Gefühle der Dankbarkeit weihe. Wahr ist es, Ihre Verdienste um mich heischen ein bedeutenderes Opfer, und auch der stärkste Beweis meiner Erkenntlichkeit würde im Verhältnisse der Wohlthaten, die Sie mir erweisen, immer sehr schwach bleiben; allein, da die Absichten, aus welchen ich gegenwärtigen Versuch erscheinen lasse, die reinsten von der Welt sind, so trage ich kein Bedenken diese wenigen Bogen demjenigen zu widmen, dem ich so vieles zu danken habe.

Was Sie mir und andern waren und sind, will und darf ich hier nicht berühren, sondern trage es in meinem Herzen so lange dieses schlägt.

Nehmen Sie gegenwärtigen Versuch als einen schwachen Beweis meiner Dankbarkeit an, und sehen Sie dabey weniger auf die Gabe, als auf das Herz womit dieselbe Ihnen darbringt.

Euer Hochedelgebohren verehrender
Michael G. Bojadschi.

Vorrede.

Jede Sprache ist ein Abdruck des menschlichen Geistes. Je mehr Sprachen man daher studirt hat, von desto mehr Seiten hat man diesen Geist kennen gelernt; desto vielseitiger wird man selbst. Daher seit Ennius das altbewährte Sprichwort: *quot linguas calles, tot homines vales.* Diese Vielseitigkeit wird keinesweges durch die Kenntniss einer Sprache, und wäre es selbst die verhältnissmässig vollkommenste, erreicht. Daher ist der Wunsch, dass die ganze Welt eine Sprache hätte, eben so übereilt von Seite des Nutzens, als er ungereimt von Seite der Ausführbarkeit ist.

Unsere walachische Muttersprache, die von etwa vier Millionen Seelen geredet wird, die aber bisher politisch zu sehr zerstückelt sind, um eine bedeutende Masse zu bilden, (wie bedeutend sind dagegen die vereinten zwei bis drei Millionen Ungarn!) die selbst in dem von Natur so glücklichen Lande, das nach seinen Bewohnern die Walachey genannt wird, so wie in der Moldau in der höhern Sphäre der Sprache der Statthalter weichen muss, hat an ihren Schwestern, der italiänischen, französischen und spanischen Sprache die sichersten Bürgen, was auch aus ihr werden könnte, wenn sie sich einst der glücklichen Pflege der ganzen Nation, Hoher und Niederer, erfreuen könnte!

Die ebenerwähnten Schwestersprachen gingen ursprünglich von gleicher, wenn nicht noch grösserer Unbeholfenheit und Armuth aus, wie die es noch vorhandenen ersten Versuche beweisen. Und nun ist z. B. die italiänische Sprache die allgemeine Sprache für den Gesang in ganz Europa, auch wo man sonst deutsch, englisch, französisch spricht und schreibt!

Weit entfernt also, dass der Wlache sich seiner Sprache zu schämen hätte, darf er sich vielmehr Glück dazu wünschen, und wenn er seinen Geist nur bildet, so wird ihm auch die Sprache willig folgen, williger als manche andere. Aus dem Ebengesagten, was auf unumstösslichen Grunde beruht, erhellt von selbst die Richtigkeit der unwürdigen Zumuthungen des Neophytus Duka, eines neugriechischen Pedanten, der, weil er selbst nichts anders kann, (*ars et lingua non habet osorem nisi ignorantem*) alle Sprachen der Welt ausröten möchte, um sein maccaronisches Griechisch (wie es seine eingenen Landsleute belachen) dafür zu pflanzen! Und so blind ist sein Eifer, dass er diess wünscht, während er selbst die Wlachen für bildungsfähiger und besser erkennt, als seine eigenen Griechen! Nur in dieser Verblendung und lächerlichen Unwissenheit kann er, wie herausfordernd, fragen: Wo denn der Wlachen Land, Stadt, Priester, Gesetze, Adel etc. sey? —

Doch berührt nur müsste diese anmassende und lächerliche Unwissenheit des Sykophanten werden; Widerlegung braucht sie nicht. Wären die Wlachen Hottentoten, so bleibt ihnen doch immer das Recht und die Pflicht, sich durch ihre eigene Sprache, als durch das zweckmässigste Mittel, zu vervollkommenen. Wir haben dieser Sprache aber schon oben den Rang neben der wohlklingendsten aller neuen Sprachen mit Recht angewiesen, und vier Millionen Wlachen sind keine unbedeutende Volksmasse, am wenigsten für einen Griechen, dessen Sprachgenossen selbst die Zahl der obengenannten kaum übertrifft.

Um nun auf meine Arbeit zu kommen, so habe ich hier die Grammatik der Macedonowlachischen Sprache liefern wollen, wie sie überhaupt im Süden der Donau üblich ist. Daraus wird die Vergleichung mit den Norddonauischen Mundarten für Landsleute, fremde Gelehrten, nicht uninteressant seyn.

Ich habe das lateinische Alphabet zur Schreibung der wlachischen Sprache combinirt, wie es alle Töchter-sprachen der lateinischen von jeher gethan.

Das lateinische Alphabet ist wenigstens nicht mangelhafter als das griechische für fremde Sprachen, und der Missbrauch desselben weniger auffallend (anstössig), eben weil er häufiger und gewöhnlicher ist. (Nämlich, es wird zur Schreibung aller Sprachen des gegenwärtigen Europa gemissbraucht.)

Die ausgiebigste Abhülfe wäre freylich nur von einer lateinischen Nachahmung des Verfahrens des heil. Kyrills, wenn man nämlich die lateinischen Buchstaben: *a, b, v, g, d, e, z, i, j, k, l, m, n, o, p, r, s, t, u, f*, die auch bey uns entsprechende Laute finden, zum Grunde legte; für die übrigen *ж, ѡ, ѣ, ѵ, ѱ, Ѡ, Ѳ, ѳ*, aber, neue einfache Zeichen hinzu erfände; oder aus dem kyrillischen Alphabete, allenfalls mit einiger Modifikation ihrer Gestalt, dazu entlehnte, zu erwarten. Alle andern Abhülfen und namentlich die Combinations-Methode (zwey, drey Zeichen zusammen für einen Laut) und selbst die neuversuchte, der Theorie der Buchstabenschrift weniger widersprechende, aber doch den Geschmack beleidigende, bloss Beschnörkelung der lateinischen Buchstaben werden immer gegründeten Einwendungen ausgesetzt seyn. Das Beyspiel des ganzen Westeuropa, dessen gründliche Grammatiker alle über diese Methode seufzen, sollte uns zur Warnung, nicht aber zur Entschuldigung oder gar zur Nachahmung dienen.

Der erste Theil enthält also die Lehre von den Buchstaben und deren Aussprache und von der Verwandlung der Buchstaben, welche in den Nennwörtern Statt findet. In dem zweyten Theile habe ich mich nach meinen Kräften bemüht kürzlich die neun Theile der Rede zu durchgehen; in dem dritten Theile habe ich kurz von der Wortfügung gehandelt. Hernach habe ich einige Gespräche in allen drey Sprachen, Fabeln und historische Erzählungen mitdrucken lassen, zur Unterhaltung und Uebung.

Wien den 1. September 1813.

Der Herausgeber.

San-Marin'a, 10 Novembre 1881.

Domnule redactoru!

Déca m'amu tinutu o luna de dile de nu v'amu scrisu, caus'a n'a fostu lips'a de materia, ci entusiasmulu de care sunt cuprinsu pentru progresulu cestiunei nóstre nationale. Si in adeveru cestiunea macedo-romana la atátu de mare gradu de desvoltare si inaintare a ajunsu, in càtu e imposibilu ori-càrui macedo-romanu, in cuno-scinti'a lucrurilor, fiindu ce acumu doi ani in urma se petreceau la romanii Pindeni, a luá condeiu lu in mana si a descrie lucrurile astufeliu precumu ele esista astadi totu la aceiasi romani.

Pàna la 1879 romanii Pindeni nu aspirau decâtu la unirea cu vecinii loru greci, nu doriau nimicu alt'a, decâtu scaparea de actualulu stapànu si contopirea cu

inamiculu nationalitatii loru; si acést'a din cauza ca scàn-teile, ce se trimiteau dela Carpati spre Pindu, erau fórte slabe cá se conserve lumin'a loru pàna la inaltimile vestitului, prin bravur'a locuitoriloru, Pindu. De càndu inse acele scantei s'au intaritu prin infintiarea societatiei de cultura macedo-romane, compusa si dirigeata de cei mai illustri barbati din Romani'a libera, alu càror'a patriotismu si nobile idei pan-romaniste sunt cunoscute la toti romanii; de càndu lucrurile au inceputu a luá alta fatia si scanteile erau in stare cá se ajunga pàna la locuitorii Macedo-Vlachiei si se le inspire, cá prin santulu duchu, ideile, sentimentele si aspiratiunile fratiloru dela Carpati, de atunci romanii-macedoneni si pindeni nu mai simtiescu decâtu romanesce; nu mai aspira decâtu la marirea romanismului, nu dorescu decâtu a se vedé si ei desteptati din letargi'a, in cari diaceau mai pàna ieri prin intrigile veciniloru loru, a se vedé, dicu, regenerati si cá o natiune, cu deseversire deosebita de celelalte din impregiurulu patriei loru, se ocupe rangulu ce i se cuvine la viitóra sórte ce se pregatesce popóreloru din Orientu.

Spre a puté fi realizate inse tóte aspiratiunile romaniloru, primul lucru la care trebue a procede este introducerea limbei nóstre materne in biserici. Numai atunci ne vomu simti regenerati si scapati cu totulu de influenti'a grecésca, càndu vomu avé si noi clerulu nostru care, cá reprezentantu alu natiunei romane dela Balcani si Pindu pe lãnga guvernulu otomanu, va pledá cu durere de inima, cá frate de unu sange, pentru interesele romaniloru si nu cumu se petrecu acumu lucrurile aici, in càtu sub ras'a calugarésca sè se ascunda si unu agentu panhelenistu si destructoru alu panromanismului.

Atátu de multu se simte trebuinti'a despartirei nóstre de clerulu grecescu in càtu a devenitu terminu *sine qua non*. Si precumu fãra reusirea despartirei nóstre de clerulu grecescu vomu gasi fórte mari dificultati pàna se ajungemu la punctulu ce dorimu si se fimu scutiti cu totulu de influenti'a grecésca — si potu dice cu durere de inima si se dea Dumnedieu cá proroci'a mea se fie mincinósa — cà nici odata romanii nu voru puté ajunge la scopulu ce urmarescu si a fi in stare, de a lucrá liberu pentru lucrurile loru nationale fara a fi popriti de Danai; totu astufeliu potu dice, basatu pe mic'a mea experientia politica dar' cunoscèndu fórte bine spiritele romaniloru din Turci'a, cà din diu'a ce vomu avé fericirea se fimu reprezentati pe lãnga actualulu nostru stapànu prin cleru romanescu si a ne servi in biserica de limb'a nóstra materna, din momentulu acel'a, dicu, ori-cine va trebuí cu tarie se considere pe macedo-romani si pindo-romani regenerati cu deseversire si nesimtiendu altufeliu decâtu romanesce si ér' romanesce; ne aspirandu la altu-ceva decâtu la marirea si glori'a némului romanescu, precumu a fostu sub gloriosulu nostru imperatu Ionitia si successorii sei.

Atátu de multu va contribui la regenerarea macedo-romaniloru clerulu romanescu, in càtu precumu alta-data vestitulu astronomu Archimedes disese: „*Dos mi pa sto che tan pan chiniso*“, „da'mi unde se stau si voiu misca pamentulu“, totu astufeliu potu dice si eu astadi: „da'mi

clerulu romanescu si voiu dá pe macedo-romani regenerati pe deplinu.“

Si in adeveru ce alt'a impedece pe romanu de a'si trimite copilulu seu la scóla romana si de a declará susu si tare, inaintea vecinului seu, cá este romanu si voiesce a remané atare? Necontestabilu cá nimeni altu decâtu influenti'a clerului grecescu, pentru cá romanulu si toti crestinii din Turci'a nu se judeca de guvernú cându este vorb'a de afaceri religióse, precumu in statele constitutionale, ci de arhieriei si metropoliti, adeca de agentii elenismului. Cumu dar' acestu pansenistu calugaru va ajutá romanului, declaratú inamicu nationalitatii sale? Din contra va cercá prin tóte mijlócele legitime si nelegitime a'lu persecutá si a'lu stinge din fati'a pamentului, déca nu se va lapedá de nationalitatea sa si nu va in-cetá de a'si trimite copilulu la scól'a ostila elenismului. Credu de prisosu a mai insistá asupr'a acestui punctu, aretandu importanti'a clerului romanescu si a introducerei limbei romane in biserica, pentru cá totii bunii patrioti romani, cari voiescu cá dupa unu intervalu de timpu se védia pe descententii lui Flamiu regenerati si a ocupá trépt'a ce li se cuvine pe lângá popórele din peninsul'a Balcanica, simtiescu si aproba necesitatea introducerei limbei materne in biserica si recunoscú importanti'a clerului romanescu, fára de care romanii de-a drépt'a Dunarei nu voru puté ajunge la scopulu ce urmarescu. Numai grecomanii si inimicii romanului, cari ascunsi sub nisce pseodonyme, se arata infocati romani dându consilii, cari numai greciloru sunt bune si salvatóre, combatu acést'a.

Inainte de a ve expune marele succesu ce a avutu scól'a romana infintiata primavér'a trecutá in orasiulu nostru, credu de cuviintia a ve descrie insusi orasiulu in care scól'a s'a infintiatu.

Orasiulu San-Marin'a, situatu pe muntele Smolea si o parte pe muntele Bogdanu, cele mai inalte virfuri ale Pindului, diace spre nordulu orasiului Ianin'a si este punctulu unde Epirulu se desparte de Macedoni'a. Acestu orasiu este locuitu numai pe timpulu verei, adeca dela 1 Maiu pâna la finele lui Octombre, cându cu totii pleaca in câmpiile Macedoniei si Epirului si cei mai multi in Tesali'a, spre a ierná. Locuitorii se urca la numerulu de 12,000 curatu romani sub tóte punctele de vedere, chiaru si sub punctulu de vedere alu costumului; pentru cá trebue a observá aici, cá numai romanii pindéni si-au conservatu costumulu loru nationalu, mai asemenea cu celu oltenescu, precumu amu observatu cându amu fostu in adoptat'a mea patria Bucuresci. In mijloculu acestoru 12,000 de locuitori romani, mai exista si trei profesori si doue profesóre grecóice, cari dirigédia doue scóle sustienute prin fondurile societatii pentru respandirea litereloru grecesci din Aten'a. Aceste scóle s'au infintiatu de cându câtiva tineri din orasiulu nostru au plecatu pentru Romani'a, spre a terminá studiile loru in universitatile si gimnasiile din Romani'a, considerandu grecii cá prin acésta procedere voru impedece desvoltarea sentimentului nationale alu romaniloru. Nu s'au marginitu inse pâna ací ómenii marei ideii! Au voitu prin promisiuni fórté mari se atraga din numerulu studentiloru

pindo-romani pe cei cari exercitédia o fórté mare influentia asupr'a romaniloru de aici. La apelulu greciloru, adresatu cátra efori'a scóleloru din San-Marin'a, orasiulu nostru, in privinti'a unui tineru facéndu'si studiile la universitatea din Iasi, li s'a respunsu din partea compatriotului nostru fórté convenabilu. Pentru cá cunoscea bine pe de-o parte caus'a care impinge pe greci a cheltui bani pentru nisce tineri de nationalitate cu totul deosebita de cea gréca, ér' pe de cealalta parte punctulu, dela care pornindu fratii loru de unu sange, de o natie, de o origine, de o religie, alérga in ajutoriulu loru, — au respunsu celoru dintáiu, cá romanulu, care si-a conservatu in atâte secole lucrurile stramosiesci nu le va vinde acum'a pentru a studiá pe cheltuiél'a celui mai aprigu inamicu alu nationalitatii sale, care prin insielaciune si mijlóce odióse voiesce marirea natiei lui, absorbindu alte natiuni. Déca romanimea macedo-romana are necesitate a se luminá, are pe romanimea carpatiana, care consuma sume mari pentru regenerarea celei dela Pindu si care ajuta chiaru bisericiloru si scóleloru inamiciloru nationalitatii ei, aretandu prin acést'a, cátu de mari si nobile sunt ideile de cari romanismulu este inspiratu si cátu de mici si odióse sunt acelea prin cari se caracteriza ómenii marei ideii cari visédia invierea statului bizantin.

Scusati-me, d-le redactoru, déca v'amu distrasu dela seriósele d-vóstre ocupatiuni insistandu asupr'a tineriloru pindo-romani, cari sunt entusiasmatis cu totul pentru sant'a nóstra lupta nationala, ce impreuna cu alti ilustrí barbati ai Romaniei... a'ti inceputu. Acum'a reviu la scól'a romana de aici.

Scól'a s'a deschisu la 20 Iunie; pentru cá dupa 20 de dile dd. profesori au fostu opriti in Salonicu de autoritatile turcesci, prin intrigele metropolitului grecu, care i-a recomandatú cá insurgenti imbracati in haine europene, spre a nu atrage atentiunea politiei turcesci. La deschiderea scólei au venitu preste 60 elevi si pe fia-care di numerulu loru se inmultia, pâna candu s'a urcatu la numerulu de 205, cari frecuentédia déjà scól'a. Entusiasmulu de care este cuprinsa inim'a acestoru elevi este inespriabilu, indescriptibilu! Pe lângá materi'a indestulatóre, ce se predá la fia-care clasa, mai invatia si câte-va cantece romanesci, precumu „Destépta-te romane din somnulu celu de mórte“, „Astadi cu bucurie“ etc. celu dintáiu fiindu schimbatu, unde nu se potrivece. Plecându dela scóla elevii se ducu acasa, unde incepu a cantá cantecele de mai susu, prin cari entusiasmédia pe mamele si surorile loru. Cantecele mai susu citate au devenitu déjà in orasiulu nostru la moda, o innovatiune de cantecu. Mai toti elevii din poetic'a si recorós'a nóstra patria aru fi venitu la scól'a romana, déca dd. profesori aru fi avutu destule càrti a le dá. Vie aici grecii diaristi, cari s'au deprinsu a ímplé fára rusine foile loru de minciuni, publicandu cá scólele romane din Macedoni'a sunt góle de elevi si nu facu nici unu progresu, precumu a avutu nerusinarea si unu diariu grecescu, aparendu in Bucuresci, de o fórté mica insemnatate, a publicá o correspondentia din Laris'a, prin care a voitu se degradeze scólele dela Pindu si a denuntiá pe agentii societatiei

macedo-romane, că în caletori'a facuta în lun'a Iulie prin Tesali'a n'au pututu converti pe connationalii lor și a le inspira ideile și sentimentele, de cari sunt inspirați conducătorii lor din Bucuresci. Pe acești domni diaristi n'avemu decât să îi invităm a vizita orașul nostru și după ce prin ei înșiși se vor informa despre sentimentele romanilor San-Marineni și despre strălucitul succesu ce au avu școl'a înființată de curendu, să îi rugăm a ne felicita și a ne ura, că și celelalte școli existente și cari se vor înființa, se aiba același succesu, ce are școl'a noastră.

Spre a ve face o idee despre starea deplorabilă, în care a ajuns școl'a de aci susținută prin bani Ateniani, ve voi spune că în discursul ținut de profesorul grec cu ocaziunea examenelor voind a se justifica înainte nu a unor greci, pentru că atari nu exista în orașul nostru, ci romani fricoși, cari temându-se a nu fi persecutați de autoritățile grecești cându se vor duce în Tesali'a a ierna, se arată fileleni înainte profesorului grec, voind a se justifica, a spus sus și tare, că înființarea școlii romane a fostu o nenorocire, pentru că a fostu lipsitu de cei mai buni elevi. Profesorul grec vedindu că la pronunțarea cuvântului *nenorocire* unii din prezenții romani au înțelesu reu vorb'a aceluia și temându-se a nu-lu da afara din școlă, s'a grabitu a spune următoarele cuvinte: „Se nu credia cine-va, că cuvântul *nenorocire* se adresă întregului orașu, ci numai mie însumi, care neputendu multămi pe on. publicu, care prin prezența sa m'a onoratu astăzi, me credu datoriu a me justifica.“ Din vorbele acestea înțeleg ori-cine două lucruri: mai întâi ce ran'a mortiferă pentru școlile grecești a fostu înființarea școlii romane, și alu doilea, fric'a și tremurarea, ce cuprinsese inim'a profesorului grec, cându cetea discursul său, vedindu entuziasmul până la moarte, de care se inspira romanii, în medilocul cărora traiesce.

Pe acestu oraș și pe câte-va alte din împrejur, precumu Pirvole, Abel'a și altele, comitetele revoluționare grecești le-au întrebunțiatu de mai multe ori că unelte orbe contr'a turcilor; și vedindu acum'a că prin înființarea școlii romane terenul le aluneca de sub picioare, au început prin înființarea de școli de fete și de băieți și prin acordarea de burse la mai mulți tineri, a le atrage cu speranța de a le grecisă. Dar' fie siguri, că deca până acumu, cându n'a vėu nici școli romanești, nici vre-o protecțiune de unde-va, n'au pututu a-i departa de la scumpele lor lucruri parintesci, nu mai potu spera aceluia acum'a, cându au început a si cultivă limb'a maternă și candu spera că după unu timpu scurtu voru avé fericirea a introduce și în biserică limb'a română, fiindu scutiți cu totul de influența Danailor și avendu pe clerul lor a i reprezentă pe lângă guvernul otomanu, dispusu acumu foarte favorabilu romanilor, a cărora sorte și interese se lega foarte strinsu cu ale actualului lor stapanu. S.

Despre figur'a adevărată a lui Stefanu-celu-Mare.

„De multu se simțea nevoia de a se afla o asemuire mai aproape de adevăru decât cea de sfantu, cu ochii închiși etc., a figuri domnitoriului erou alu Moldovei, Stefanu-celu-Mare. Dar' nici-o dată că acumu n'a fostu mai aprinsă dorința de a căuta unu temeu istoricu pentru a reprezenta acea figură în conformitate cu ceea ce se știe despre caracterul său și despre muntea sa. După însemnatele documente descoperite de d-lu C. Esarcu în arhivele Venetiei, s'a stabilitu că, până la cele din urma momente ale vieții sale, și cu firea și cu spiritul său, Stefanu a fostu întregu același. Doctorul său venetianu marturisește că, cu vre-o trei zile înainte de sfârșitul său, Stefanu s'a arătat ceea ce a fostu în toată viața sa, și teribilu și prudentu — „e teribilu, e prudentu.“

Cându în anii acești din urma s'a luat inițiativa de a se înălța și lui Stefanu-celu-Mare o statuă în bronzu la Iași, s'a deschis, între bărbații ce se ocupa cu istoria patriei, o vie discuțiune asupra feței sale. Cei ce au vediu în primăver'a trecută, modelul propus de renumitul artistu din Parisu, Frémies, cărui'a s'a încredințat executarea monumentului, bine știu cumu atunci ierăși s'a resimțit și mai via dorința de a se fixa acumu cătu mai nimeritu și mai conformu cu verisimilitatea, deca nu chiar și cu veritatea istorică, tipul feței eroului nostru.

Insa numai acumu, la urm'a urmei o intemplantă fericită ne a pus în stare a da peste adevărată figură și asemuire a feței domnitoriului Moldovei, care a ilustrat analele patriei, între anii 1547—1594.

Academ'ia română are de a multămi venerabilul său membru p. ss. Episcopul de Romanu pentru noroc'ia cugetare ce a avu a vizita în ver'a trecută bibliotec'a Metropolei pin Cernăuți. Acela parinte Melchisedec a datu peste Evangeliarul slovanu daruitu de Stefanu celu Mare Monastirei Homorului. Acestu codex ilustrat cu miniaturi de pe la anii 1469 și 1473, cuprinde, pe lângă icoanele celor 4 Evangeliști, o a cincea iconă a maicei Domnului, în cadrulu careia se vede zugrăvit, în miniatură, Stefanu, Domnitoriul Moldovei, stându în genunchi, dinaintea santei imagine, în atitudinea unui creștinu piosu, care ofere unu daru *ex voto*. Aceluia este chiaru o carte în form'a Evangeliilor legate și ferecate în argintu.

Pe un'a din paginile cărții este scrisă aceluia dedicare în slavonesce, după datina timpului aceluia. Eca cuprinsulu ei în traducerea românească:

Evlaviosulu și de Christosu iubitorulu țarulu.

Ión Stefanu voevodu singuru stapanitoru

Alu țerei Moldovlachicesci. Dat'a, de s'a scrisu acestu tetraevangelu cu mână ieromonachului Nicodimu, și l'a datu monastirei din Homoru spre pomenirea

Sufletului său și alu părinților și alu fiiloru sei.

Fiindu egumenu atunci popa

Gèrontie. S'a terminatu in luna
Iuniu 17 anulu 7981.

Mai suntu inca in carte, cu doua soiuri diferite de scrisóre, doua mentiuni insemnate, relative la sórta pas-trarii cartiei. Éca aceste notitie.

1. O notitia este pusa pe o pagina ce remase ne-scrisa indata dupa precuventarea dela evangelistulu Ma-teiu: „In anulu patru--dieci si siese peste miãa a siep-tea, fost'a cându s'a napustitu imperatulu turcescu cu tóte tierile din partea resaritului, cu cea tatarésca si cu a Ungro-vlachiei, asupr'a bieteii tieri a Moldovei, in dilele Domnului Petru Voevodu Si s'a spaimentatu tóta tiér'a. Éra noi calugarii dela Homoru, de fric'a ce s'a intemplatu tieriei trimis'amu acestu tetravangelu in tiér'a Ungurésca la cetatea Ciceului. Si cându s'a intemplatu domnulu Petru Voevodu se ésa din cetate, s'a dusu in tiér'a un-gurésca in cetatea sea Ciceulu, si a aflatu acestu tetra-venghelu acolo si l'a luat u la sine si in manile sale, si l'a tñutu cu sine, càtu a vietuitu in cetatea Ciceului, si cându s'a dusu in tiér'a turcésca, éra si l'a luat u cu sine si in Tiarigradu, si acolo fiindu a tñutu sant'a evan-gelie in manile sale, si trecèndu puçina vreme fiindu in tiér'a turcésca, nu s'a induratu de densulu prea curat'a Maica, si i-a daruitu corón'a regatului (tiarevi'a) cá se fia iérasu domnitoriu tieriei Moldovei si crestiniloru si a venitu cu turcii si a luat u sceptrulu tieriei Moldovei, adeca stégurile, si bine a venitu in prea slavit'a sa cetate si capitala Sucév'a. Si a datu éra si sfantulu tetravanghelu monastirei Homorului, pentru sufletulu seu si pentru su-fletulu tatalui seu, Stefanu voevodu celu betranu.

Fiindu atunci egumenu Paisie ieromonachu si de den-sulu fiindu trimisu (la Ciceu)!

2. Fac-simile de pe o alta notitia istorica, care se afla chiaru la inceputulu tetravangelului, scrisa in anulu 1656 de insusi Georgie Stefanu domnulu Moldovei. In ea se spune, cà Timusiu Chemelninzi, ginerele lui Vasile voevodu, venindu cu cazacii cá se scóta pe sócra sa din cetatea Sucevei, a pradatu satele si monastirile, intre al-tele si monastirea Homorului, cându au luat u si acestu tetravangelu. Dar' pe urma venindu asupr'a loru George Stefanu cu óste moldovenésca si cu óste dela Rakoczi, principele Ardélului sub comand'a generalului Kimen Jánasí, a batutu pe cazaci si le-au luat u pradile. Tetravangelulu a ajunsu la generalulu Transilvaniei, dela carele George Stefanu l'a rescumperatu si l'a trimisu éra si la monasti-rea Homorulu, pentru iertarea pecatelor sale. Repro-ducemu si romanesce si acésta notitia intréga“ :

„In curgerea anului 7162 venit'a Timusiu Chmel-ninzi cu cazacii in tiér'a nóstra a Moldovei, fiindu dómn'a lui Vasile Voevodu inchisa in cetatea Sucév'a. Éra Ti-musiu Chemelninzi erá ginere lui Vasile Voevodu, si a venitu cu óste cá se o scóta de acolo. Si in acea vreme a predatu si a arsu bisericele si monastirile. A datu resboiu si sfintei monastiri a Homorului, care erá impo-

dobita cu tóta magnificenti'a, cu podóbe de odóre si cu odajdii, si nimic'a n'a remasu din averea sfintei mona-stiri, si s'a intemplat u se fia luat u de manile cazaciloru si acestu sfantu tetravangelu. Intre acestea cu ajutoriulu lui D-dieu venit'amu noi cu ostirea nóstra si dela Gri-gorie Rakoczi, grati'a sea knézulu celoru siepte cetati *Sedmograti'a*, (Ardélulu) si in mediloculu luptei cu cazacii a luat u óstea ungurésca (prad'a) dela cazaci, si a venitu acestu sfantu tetravanghelu in manile marelui generalu anume Kimen Jánasí, éra dela grati'a lui l'amu rescum-peratu noi George Stefanu voevodu, cu mil'a lui Dum-nedieu, Domnu alu tieriei Moldovei, si éra si tieriei Dom-ni'a mea ne-amu milostivitu si amu datu acestu sfantu tetravangelu éra si la cea mai susu scrisa sfanta monastire Homorulu, cá se fia domniei mele pomenire si ajutoriu, cându se cere ajutoriu pentru ertarea pecatelor. Acumu cându amu rescumperat'o este curgerea anului dela Adamu 7165 lun'a Septembre 25 de dile.“

Adeca rescumperarea càrtii s'a facutu dupa trecerea de mai multu timpulu dela resboiulu contr'a lui Chemel-ninzi.

Aceste pretióse anotatiuni sunt in fac-simile cuprinse in albumulu alaturatu pre langa memoriulu presentatu Academiei romane de càtra parintele Melchisedecu.

Este próbabilu, cà figur'a in miniatura a lui Stefanu-celu-Mare a fostu luata dupa natura séu dupa unu por-tretu desemnatu de pe natura. Stefanu este in tóta vigórea vírstei :

Capulu este acoperitu cu corón'a cunoscuta de pe tóte celelalte icóne; elu cauta, inse, in susu cu devotiune.

Perulu capului blondu si lasatu in plete cretie pe umere.

Fruntea inalta, impodobita cu spríncene arcate.

Ochii mari albastri, bine deschisi.

Umerii obrasului rotundi.

Nasulu dreptu corect u cu narile deschise.

Buz'a deasupr'a acoperita cu mustati dese, puçinu resucite la vírfu, castanii.

Fati'a bresnata.

Barb'a rasa.

Barbi'a bucalata.

Grumadiulu plinu, bine infiptu pe unu corpu robustu.

Ceea ce coroborédia asertiunea, cà acést'a e adev-e-rat'a figura a lui Stefanu, este Epitafiulu ce se afla la monastirea Putn'a, si pe care pictorulu d-lu Epaminond'a Bucewschi 'lu descrie astufeliu :

„Amu cercatu, dice pictorulu bucovinénu, amu cer-catu si amu aflatu unu tablou cusutu cu firu de argintu si de auru si cu puçine metasuri colorate, care representa pe mantuitoriulu restignitu incungiu-ratu de optu persóne jelitóre; pe marginea drépta si stanga, in for-

matu cu multu mai micu decâtu persónce tabloului, se afla unu portretu barbatescu de-a drépt'a, ér' de-a stang'a unu portretu femeiescu, ambele in pusetiunea indatinata a donatoriloru; ér' in partea de josu a tabloului se afla in unu síru cusutu cu firu de auru, inscriptiunea slavonésca, care ne spune cumcà acestu auru este daruitu de Ioanu Stefanu Voevodu, fiulu lui Bogdanu Voevodu, dimpreuna cu soçi'a sa Mari'a, fiic'a lui Radu Voevodu, monastirei Putn'a la 7008 (1500 d. Chr.) puçini ani inaintea mortiei eroului nostru.

„Fàra tóta indoiél'a, figurile donatoriloru reprezenta pe Stefanu Voevodu si pe soçi'a sea Mari'a. Avemu asiá dar' inca unu documentu nou pentru autenticitatea portretului aflatu in evangheliarulu lui Stefanu. Cusatur'a acést'a, de si primitiva.... totusi din ea se vede cumcà eroulu nostru nici cându n'a purtatu barba, ci a fostu chiaru si la betranetie cu barb'a rasa, fati'a i-a fostu plina si perulu blondu.“

Ér' ceea ce pune coróna descoperirii acestei'a este capulu lui Stefanu marimea naturala, ce se póte distinge la santulu Nicolae Domnescu din Iasi (vedi desemnulu exactu in memoriulu presentatu Academiei de d-lu Nicolae Ionescu).

Pe paretele din stàng'a cum intri in biserica si te sui in cafasu, se vedu zugravite trei capete, de-asupr'a càror'a este inscriptiunea urmatóre, tradusa romanesce: Ioanu Bogdanu mare autocratoru, fiulu lui Stefanu Voevodu si Dómn'a Evdoki'a, sor'a tiarului Simeonu. Asiá, la mediloculu tabloului muralu, intre Bogdanu mare stapanitoriu si Dómn'a Evdoki'a sor'a tiarului Simeonu, stà Stefanu, fundatorulu bisericei.

Stefanu are corón'a regala pe capu.

Perulu capului lasatu in plete blonde incretite pe umeri.

Fruntea incretita si inalta. impodobita cu sprincene arcate.

Ochii mari deschisi.

Nasu corectu cu narile înflata.

Mustati'a nu prea stufósa.

Barb'a rasa.

De buna séma, portretulu acest'a muralu este fórte vechiu, celu mai vechiu póte, de si dupa inscriptiunea de de-asupr'a lui e invederatu din timpulu domniei lui Bogdanu, fiulu lui Stefanu.

Din cele spuse aci se vede bine, cà acumu avemu unu tipu autenticu alu figurei marelui Domnitoriu.

Acésta figura expresiva lasa in spirite impresiunea despre unu omu ageru, istetiu si voinicu.

(Dupa „Binele publicu“ Nr. 282 din a. 1881
Nov. 27 st. vechiu)

Darvinismulu.*)

Cuventulu „Darvinismu“ se aude astadi in gur'a multorú ómeni invetiati si neinvetiati. Càti inse din acesti'a ilu cunoscú din teori'a „Descendentiei“ lui? Ba multi fara se judece despre acést'a teoria séu se fia cetitu vreedata cevasi despre ea, o iau in risu, in batjocura, diçendu numai, cà omulu descinde dela maimutie.

Fiindu inse cà nici unu ramu alu istoriei naturale n'au agítatu capetele invetiatiiloru precumu le agítédia in epoc'a de façia tocmai teori'a „descendentiei“ lui Darwinu; me voiú adoperá se dau in acestu tractatu liniamentele ei generali, cà se intielegemu cele ce se deducu din ea.

Pe terenulu sciintieloru naturali „Antropogeni'a“, adeca sciinti'a despre originea omului, ocupa unu locu fórte insemnatu. Nu este unu obiectu de scrutatiune sciintifica, care se ne atinga mai de aprópe si a càrui cunoscintia se fia mai interesanta, cà tocmai originea organismului omenescu. Pentru aceea s'au silitu invetiatiiloru din resputeri a desvoltá acésta sciintia, pe càtu se póte mai lamuritu si a o face avere comuna pentru omenime; si aci intre altii escelédia profesorulu din Jen'a *Ernestu Haeckel*.

De si in departat'a anticitate, marele filosofu *Aristotele* a scrisu cincú càrti despre generatiunea si desvoltarea animaleloru „*Peri Zoon geneseos*“, totusi adevèratulu inceputu alu istoriei desvoltarei omului séu alu Ontogeniei cà sciintia datédia numai din anulu 1759 cându unulu din cei mai mari scrutatori ai naturei, germanulu *Fridrich Wolff* a publicatu „*Teori'a generatiunei*“. Acést'a a fostu pètr'a fundamentala a „Ontogeniei séu Istoriei desvoltarei animaleloru.“ Éراس 50 de ani mai târdiu 1809 a publicatu *Jeanu Lamarck* „*Philosophie zoologique*“ adeca antái'a incercare a unei istorie despre desvoltarea genului séu *Philogeni'a*. Lamarck este dara autorulu „*Teoriei despre descendentia séu de transmutatiune*“ si *Darvin* a perfectionatu-o mai departe. Si éراس diumetate de seculu mai târdiu, in anulu 1859 aparú opulu lui Darwin, care se considera astadi de toti invetiatiiloru monisti, cà proba strictu sciintifica a acelei incercari.

Cercandu si experimentandu scrutatorii naturei embriologi'a séu mai bine disu Ontogeni'a omului, au aflatu, cà elu posede in diferite perióde ale vietiei sale embriionali diferite parti, cari se afla si la diferite animale, pe scar'a cumu se desvolta aceste, remanendu la unele acésta forma permanenta, éra la altele schimbandu-se in mai perfecta; si nu au pututu aflá adevèrat'a lege a acestui

*) Carolu Darwin renumitulú naturalistu anglu, de care noi ne mai ocupaseramu in societatea academica la anulu 1872, a repausatu in Aprile a. c. in etate fórte inaintata. Dr. P. Vasici scrisese acésta dissertatiune inainte cu patru ani, pre cându érá se incete publicatiunea „*Transilvaniei*“. Acumu ii facemu locu aici in memori'a ambiloru repausati, unu anglu, si unu romanu.

nescu causalu. Adeca vediundu ei, că oulu omenescu este o celula simpla, au pututu imediatu concluda la o forma protoprimala, unicelularia a protoparintiloru genului omenescu asemene unei amsebe; tocmai asiá s'a pututu deduce din fapta complinita, că embrionulu omenescu consta la inceputu numai din doue lamine germinative, la form'a protoavului, care a fostu unu animalu numitu *Gastraea*, éراسi numai de doue lamine. Formarea mai tardia a embrionului presenta cu certitudine o forma stravechia de animalu, care se vede astadi in vermele numitu *Ascidia*. Inse care forma animala mai inferioara intre form'a unicelularia a *amcoebiei* si intre *Gastraea*, de o parte; si éra de alta parte intre *Gastraea* si *Ascidia* a compusu protoavii omului; érá greu si nesiguru de a constata prin ajutoriulu Anatomiei comparative si alu Ontogeniei; căci in decursulu desvoltarei istorice s'au perdutu multe forme intermediarie ontogenetice séu individuali, ce au trebuitu se fia fostu phylogenetice, adeca ale genului vitiei séu tulpinei. Dejá camu inainte de 50 de ani cunoscéndu naturalistii mai aprópe istoria desvoltarei individulu omenescu si animalu, au fostu surprinsi in celu mai mare gradu de minunat'a homogeneitate, ce esista intre formele ontogenetice séu individualile trepte de desvoltarea celoru mai diverse animale, au observatu si minunat'a homogeneitate intre ele si unele forme animale desvoltate ale grupelor mai inferioare, forme, cari óresi-cumu in sistem'a imperatiei animale representa ori ficsedia permanentu form'a individuala transitiva de desvoltarea grupelor mai superioare. Dar' naturalistii nu au fostu in stare se o pricepa acea homogeneitate si se o esplice bine, pâna ce genialulu *Darwin* ne-a invederat'u de o parte aparitiunile *heredirei*, — Vererbung — de alta parte *adaptatiunea* — Anpassung — si ne-a doveditu insemnatatea actiunei reciproce a loru pentru escarea formelor organice. Elu a aretat'u mai antaiu, ce rola insemnata jóca aci necontenit'a „*lupta pentru esistentia*“, care curge intre toti organismii, si cumu sub influinti'a ei, prin „*natural'a selectiune*“ s'au produsu specii noue de organismi singuru numai prin reciproc'a activitate de heredire si adaptatiune si resaru si astadi necontenitu, éra prin acést'a a deschisu calea la adeverat'a pricepere, pentru acele fórté insemnate relatii, ce se afla intre ambele parti ale *Antropogeniei*; adeca: intre Ontogenia si Phylogenia, séu istoria *desvoltarei individulu* si istoria *desvoltarei genului*, deducéndu-le aci, că fia-care forma individuala ori *Ontogenetica* este conditionata de o corespundietoria forma *phylogenetica* ori generica.

In timpu de 18 ani de cându au esitu cartea lui *Darwin* „*despre originea speciiloru in imperati'a animala si vegetabila*“, istoria desvoltarei a facutu astufeliu de inaintari, in cătu nu se potu arata altele asemenea loru in tota istoria sciintieloru naturali. Literatur'a darwiniana cresce din di in di; nu numai pe terenulu Zoologiei si alu Botanicei, ci si pe terenulu sciintieloru de specialitate, cari sunt reformate mai aprópe prin acést'a teoria a lui *Darwin*; si departe de aceste in cercuri multu mai mari se tractedia ea cu mare zelu si interesu, precumu

nu s'a mai vediutu la alte teorii scientifique; éra acestu succesu se póte numi eminentu din doue impregiurari diferite: antaiu pentrucă tóte singuraticele sciintie, naturali si din tóte aceste *Biologi'a* séu sciinti'a despre viétia a inaintatu in diumetatea secululu curentu fórté rapede si ne-a datu pentru teori'a desvoltarei naturale multime de argumente empirice, care au lipsitu mai nainte. Cu cătu mai puçinu au fostu recunoscute incercarile lui *Lamarck* si ale altoru filosofi naturalisti de a esplicá originea organismulu si a omulu din animale ori organismi mai inferiori, cu atátu mai petrunderiu a fostu rezultatulu incercarei lui *Darwin*, care s'a pututu razimá cu totulu pe alte masse de fapte bine cunoscute. Utilisandu acele progresse, a pututu lucrá cu totulu altufeliu de argumente scientifique de cumu erau acelea pe care le avuse *Lamarck*, apoi *Geoffrey*, *Goethe* si *Traviranus*, cari inca incercasera acést'a teoria.

A dou'a impregiurare este, că *Darwin* are din partea sa acelu merit deosebitu, că elu apucá cestiuinea cu totulu din alta parte, aprópe necunoscuta pâna acumu si că elu spre a esplicá „*Phylogeni'a*“, inventá teori'a independenta, care se numesce in sensu adeveratu „*Teori'a lui Darwin*“ ori „*Darwinismulu*“.

Pâna candu *Lamarck* esplicá transformarea organismelor, cari au originea loru dela o comuna forma de tulpina, cea mai mare parte prin actiunea deprinderii organeloru, ba si prin ajutoriulu aparitiuniloru de *heredire*, a desvoltatu *Darwin* pe o basa cu totulu noua cauzele, cari in adeveru sunt in stare a produce transformarea diferiteloru forme de animale, si de plante cu ajutoriulu adaptatiunei si *heredirei mechanice*. La acést'a doctrina, pe care densulu a numit'o „*Teori'a Selectiunei*“ a ajunsu *Darwin* pe bas'a urmatóreloru observatiuni. Elu adeca au asemenatu originea feliuriteloru rasse de animale si de plante, ce este omulu in stare a le produce artificialmente. Relatiunile selectionali ale artei gradinaritulu si ale animaleloru domestice le-a asemenatu cu producerea speciiloru selbetece de animale si de plante in statulu naturalu, si asiá au aflu elu, că asemenea cauze, cumu le aplicamu noi la selectiunea artificiósá a animaleloru nóstre domestice si a plantelor de cultura spre transmutarea formelor, sunt active si in *natur'a libera*. Cea mai activa dintre tóte cauzele lucrátore a numitu elu „*Lupt'a pentru esistentia*“. Simburele dara alu acestei proprie teorii darwiniane consta in urmatórea cugetare simpla: „*Lupt'a pentru esistentia produce in asemenea modu, fâra planu, in natur'a libera, specii noue, precumu voi'a omulu, dupa planurile sale in statulu de cultura prascesce si corege rasse noue*“. Tocmai asiá, precumu gradinariulu si economulu prascesce si perfectionedia dupa folosulu si voi'a sa, animale si plante, folosindu relatiunile hereditarie si ale adaptatiunei, spre a preface formele conformu scopulu seu, in asemenea modu preface lupt'a pentru esistentia formele animaleloru si a le plantelor in statulu selbaticu. Acést'a lupta pentru esistentia séu concurentia organismiloru pentru conditiunile necesarie de esistentia, lucra fâra planu, ea inse preface in

modulu acel'a organismele. Fiindu-cà sub influința ei raporturile hereditare și ale adaptatiunii stau în cea mai strînsă legatură reciprocă, trebuie firesc să apară forme noue, s'eu prefaceri.

Acésta idee fundamentală simplă este adevăratul simbol al Darwinismului s'eu *teoriei de selectiune*. Lui Darwin îi venise acésta idee cu multă mai înainte de a eși cu ea la lumină; elu înse își făcù unu altu planu: a culege cãtu s'aru puté mai multu materialu empiricu, spre a confirmá cu acel'a și a ilustra acea teorie a sa. Preste douedeci de ani elu a totu adunatu materialu atãtu în patri'a sa, cãtu și în tieri departate, a și facutu cu anii întregi experimente nenumerate, cu animale și cu plante de specii și varietati fãra numeru.

Biografi'a și chiaru modulu vietuierii lui Darwin a interesatu totu de un'a pe ómenii carii se ocupa cu sciintie; asiá vomu alaturá și noi aici încai momentele principali din viéti'a acelu naturalistu de renume mare.

Charles (Carol) Darwin s'a nascutu în 9 Februaru 1809 la Shrewsbury în Angli'a, unde tata-seu Robert Darwin erá medicu practic. Mosiu-seu (bunu-seu) Erasmu Darwin fusese totu naturalistu întru întelesulu filosofiei naturale vechi și cãtra finea vécului trecut a publicatu mai multe scripte despre filosofi'a naturală. Cea mai însemnată carte a lui Erasmu este *Zoonomi'a*, în care elu desvólta idei totu cá a le lui Góthe și Lamarck, fãra cá acesti barbati se fia sciutu unii de altii.

Asiá dara și în casulu acest'a asiá numitul *atavismu* a trecut delà mosiu la nepotu. De altumentrea Carolu Darwin a descris *atavismulu* minunatu de bine, aratandu, cumu însusiri bune s'eu rele trecu delà mosi de stramosi la nepoti și stranepoti.

Cá june numai de ani 22 *Carol Darwin* avù fericit'a ocaziune cá se iá parte la o corabiere impregiurulu pamentului, care a duratu cinci ani, asiá, cá corabi'a se opriá în diverse parti de lume, sub climatele cele mai variate și la o multime de popóra civilizate, barbare, selbatice. Ori pe unde au ajunsu, Darwin își continuá studiile sale cu diligentia încordată, observandu totu ce'i veniá în simtiri, făcendu *colectiuni* și experimente nenumerate.

Dupa-ce s'a întorsu din acea caletorie de preste tieri și mari, Darwin s'a pusu cu totu adinsulu pe studiarea naturii animalelor domestice patrupede și sburatóre, cumu și pe a plantelor de gradina. Ací a descoperitu elu asemenarea, analogi'a, cumu se formédia și transformă acestea cá și speciile selbatece în statulu naturii.

La stabilirea partii celei mai importante a teoriei sale, adeca la *Selectiunea naturală prin lupta pentru existenta*, Darwin ajunsu numai dupa ce a cetitu cartea faimosului economistu *Malthus* despre „*Raporturile populațiilor*.” Darwin înse a publicatu teoriile sale mai întâiu numai în anul 1859 și atunci încai împinsu óresi-

cumu de publicatiunile altui naturalistu *Prichard Wallace*, care și acesta ajunsese cu studiulu seu totu pãna la o *teoria de selectiune*. Asiá apparù în acelu anu opulu seu principale „*Despre originea speciilor*.” Acea carte a provocatu admirarea ómenilor invetiati și mai târziu a influențiatu asupr'a *Zoologiei* și *Botaniceii*.

(Va urmá).

O da

la desvelirea statuei lui Ioanu Eliade Radulescu.)*

Salutare, santu apostolu; salutare, o martire,
Ce, rupendu lintiolulu mortii, sfarmandu pètr'a mormentala,
Ne reapari astadi noue plinu de falnica marire,
Purtandu laurii pe frunte si'n mani palm'a triumfala!

Càci tu esci dintr'acei ómeni mari la sufletu mari la minte,
Ce mormentulu nu-i incape, ce'nfruntandu cumplit'a sòrte,
Fara se s'abata 'n cale, mergu mereu totu înainte...
Pentru carii nu-i cadere, nu-i uitare, nu e mórte.

În genunchi, copii și mame! voi betrani, cu fruntea góla,
În genunchi! Geniulu tiei peste mórte a calcatu
Si-aventatu la nemurire, din mormentu-i adi se scóla
Imbracatu în haine albe, albu cá sufletu-i curatu!

Priviti fati'a lui senina, inundata 'n stralucire,
Priviti fruntea lui incinsa de-aureola cerésca,
P'a lui buza se desémna a triumfului zimbire,
Ochii lui innóta 'n flacari, gur'a lui stà se vorbésca...

Dá, Parinte, 'i dreptu cá tíer'a la picióre se-ti astérna
Flori la asta serbatóre si-alu teu capu sè-lu incunune;
Da, cu dreptu e cá urmasii în genunchi sè se prostérna,
Insufleti de pietate înainte ta Tribune!

Càci, luandu arma dreptatea si-adeverulu dreptu egida,
Dintr'o misera coliba în palate te-ai suitu.
Si-alu teu pieptu batutu de valuri, tormentatu de grea obida,
Otielitu în dese lupte, s'a schimbatu într'unu granitu!

De trei ori intinse lacomu sgriptiorulu cu patru ghiare
Aripi triste-asupritóre preste-a tiei sante móste;
De trei ori simti elu înse la focós'a ta catare,
Ariple'i sagetate și 'nvetiá a te cunósce....

Ur'a, négr'a lacomia, uneltirile straine
Iti cladira 'n intunerecu unu supliciu crudu, amar; u;
Insa la lumin'a dilei elu se prefacu 'n ruine....
Si-astadi ele vedu în locu-i ridicatu unu sanctuaru!

Tu vedusi cum fiii tiei, încarcati de lantiuri grele,
Cufundati în letargia, isi uitasera de sine
Si-si perdura însusi graiulu, si, dati prada sortii rele
Ei serviau în nesciintia tiraniilor straine;

*) Desvelita cu mare solemnitate la Bucuresci în 21 Novembre st. v. 1881.

Dar' din lung'a adormire, la audiulu vocii tale,
Se destépta tari si falnici, sfarma lantiulu loru greoiu,
Si invatia a cunósce pe dusmanii tiei sale,
Si din sclavi fàra de nume ese-unu poporu de eroi!

O! tu, fiule-alu lui Lazaru, ce trimisu de providentia,
Cà se chiami unu poporu mare dela mórte la viatia,
Si diñ nópte la lumina, ai saditu in elu vointia.
I-ai datu viitoriu si nume, i-ai datu gloria marétia;

Tu esti unu lucéferu splendidu, a carui radia divina
Se va prelungi prin seculi peste tiér'a ce iubesci;
Tu esti sóre-alu natiunei, ce-ai aprinsu cu-a ta lumina
Calda, binefacátore, inimele romanesci!

Salutare, santu apostolu, salutare, o martire;
Ce rupendu lintiululu mortii, sfarmandu pétr'a mormentala,
Ne reapari astadi noue plinu de falnica marire,
Purtandu laurii pe frunte si'n mani palm'a triumfala.

Càci tu esti dintr'acei ómeni mari la sufletu, mari la minte,
Ce mormentulu nu-i incape, ce n'fruntandu cumplit'a sórte,
Fàra se s'abata 'n cale, mergu mereu totu inainte...
Pentru carii nu-i cadere, nu-i uitare, nu e mórte!

Nicolae Barbu.

PARTEA OFICIALA.

Procesu verbale

alu comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, luatú in siedint'a din 13 Maiu n. 1882.

Presiedinte: Iacobu Bolog'a, vice-presiedinte. Membri presenti: Paulu Dunc'a, Elia Macelariu, Br. Davidu Ursu, Partenie Cosm'a, Dr. Ilarionu Puscariu, Vasilie P. Harsianu, Ioanu Popescu, George Baritiu, Zacharie Boiu, Visarionu Romanu, I. V. Russu, Constantinu Stezariu, Eugenu Brote, N. Petrescu.

Secretariu: Dr. D. P. Barcianu.

39. Cassariulu raportéza despre starea cassei Asociatiunei la datulu siedintiei presente, aratàndu cà acésta este de 80,497 fl. 71 cr. v. a.

— Spre sciintia.

40. Urméza raportulu in caus'a distribuirei stipendiiloru. In urm'a concursului scrisu din siedint'a penultima cu terminulu pàna la 30 Aprile n. a. c. pentru 6 stipendii à 25 fl. v. a. pentru invetiacei de meserii, au intratu 35 cereri.

Avendu in vedere feliuulu meseriei, locul de unde sunt nascuti concurentii, impregiurarile loru familiare, pregatirea scolara dovedite prin atestatele, respective contractele cerute in concursu

— stipendiile amintite se votéda urmatoriloru concurenti:

1. Nicolae Strimbu, din Cucuiat'a, curelariu in Fagarasiu, cu terminulu contractului pàna la 1884, Iulie.

2. Pavelu Musc'a, din Siulumberg, rotariu in Agnit'a, cu terminulu contractului pàna 1884, Aprile.

3. Augustinu Cosm'a, din Hidvegu, pantofariu in Simleu, cu terminulu contractului pàna 1885.

4. Andreiu Suciú, din Bundorfu, templariu in Cohalmu, cu terminulu contractului pàna 1884.

5. Iuliu Nagy, din S. Margitu, rotariu in Deesiu, cu terminulu contractului pàna 1886.

6. Teodoru Moldovanu, din Resinari, sapunariu in Craiov'a, cu terminulu contractului pàna in 1883.

41. Directiunea despartimentului I, Brasiovu, presenta protocolulu siedintiei subcomitetului de dto 2 Martie 1882, din care se vede cà:

a) comisiunea pentru ridicarea monumentului lui A. Muresianu s'a constituitu, alegèndu-si de presidentu pre d-lu Diamandi Manole;

b) cà s'au esecutatu cele cerute in harti'a presidiala Nr. 56/1882, cu privire la consemnarea comuneloru ce apartienú despartimentului;

c) in urm'a plangerei mai multoru membri, cari aru fi plaitu tacsele regulatu, fàra cà se primésca inse fói'a „Transilvani'a“, se cere cà, comitetulu se dispuna trimiterea fóiiei la adres'a membriloru amintiti si se comunice subcomitetului o lista a tuturoru membriloru din acelu despartimentu, pentru a se scí, pre cine pórta comitetulu centralu in evidentia cà restantiariu. (Nr. esh. 93/1882).

— Spre sciintia cu aceea, cà subcomitetulu se raporteze la timpulu seu despre lucrarile intreprinse de comisiunea pentru ridicarea monumentului; ér' ce privesce plangerile membriloru, pentru a puté scí in càtu ele sunt intemeiate, subcomitetulu se comunice comitetului numele loru. Si pàna atunci inse cassariulu se avisédia a compune consemnarea ceruta a membriloru din acelu despartimentu, pe càtu ei se tienu aici in evidentia cà restantiari.

42. Directiunea despartimentului XV (Naseudu) presenta protocolulu siedintiei subcomitetului dela 6 Aprile a. c. (Nr. esh. 94/1882).

Din acestu protocolu se vede cà:

a) s'a dispusu facerea de apeluri càtra preotii din comune, pentru a imbarbatá pre poporu la spriginirea Asociatiunei prin numeróse inscrieri de membri;

b) s'a decisu tinerea adunarei generale in Naseudu la 30 Maiu a. c.

— Spre sciintia.

43. D-lu Patriciu Barbu din Reghinu, respunde la harti'a pres. Nr. 56/1882, aratàndu totuodata, cà directoru alu despartimentului este parintele protopresbiteru Michailu Cristianu. (Nr. esh. 107/1882).

— Spre sciintia.

44. Ivindu-se necesitatea de a solicitá in caus'a unor lasaminte facute Asociatiunei si fondului academiei, s'au cercetatu actele privitóre la lasamentulu dupa dn'a Sabin'a Tobias din Abrudu. Din aceste acte se vede cà, in urm'a aretarei

d-lui R. Patiti'a de dto Blasiu 6/8 1877, prin care comunica, ca dn'a Sabin'a Tobias aru fi facutu unu testamentu, in care se afla legate si in favorulu Asociatiunei, insarcinandu pe d-lu Elia Macelariu din Sibiiu cu esecutarea testamentului, — s'a scrisu dela comitetulu centralu sub Nr. 329/877 de dto 18 Novembre d-lui E. Macelariu, cerendu-se deslusiri si o copia a testamentului. Intre exhibitel petrecute in urm'a acelora la protocolu, nu se afla respunsulu d-lui E. Macelariu la acésta adresa.

— Comitetulu decide, a se cere de nou dela d-lu Macelariu copi'a amintita a testamentului, pentru a puté cunósce adeverat'a stare a lucrului cu legatulu dnei S. Tobias.

45. Din aceleasi indemnuri s'au cercetatu actele in caus'a unei donatiuni facute in favorulu fondului academiei de repausatulu George Sebesianu din Alb'a-Iuli'a.

Din aceste acte s'a aflatu, ca in protocolulu siedintiei subcomitetului despartimentului VIII (Alb'a-Iuli'a) de dto 12 Fauru 1880 p. 3, actuariulu R. Patiti'a, aduce la cunoscentia, cumu practicantulu de dreptu George Sebesianu, repausatu in anulu 1870 a substituitu, pentru anumitu casu, de mostenitoriu alu intregel sale averi insemnate, fondulu academiei de drepturi. Totuodata arata, ca o copia a testamentului s'aru fi impartasitu comitetului inca mai nainte.

In urm'a acestei aretari s'a scrisu dela comitetu d-lui R. Patiti'a, advocatu in Alb'a-Iuli'a sub dt'a 4/6 1880 Nr. 91 ca, in testamentulu amintitu, a carui copia vidimata se pastréda la cass'a Asociatiunei, se dispune, ca dupa trecerea din viétia a erediloru sei, tota averea se se tréca la fondulu academiei de drepturi, ce are a se infintiá; ca aru trebui tinuta la subcomitetu in evidentia viéti'a si trecerea din viétia a erediloru numitului testatoru; ca s'aru puté face o incercare de invoire cu eredi pentru intabularea averei intregi pe numele Asociatiunei, in virtutea testamentului, ca aru fi de lipsa a se procurá o copia autentica despre documentulu de transpunere si ca aru fi de doritu a se comunicá testamentulu originalu, ca si comitetulu se aiba esacta cunoscentia despre elu.

La aceste d-lu R. Patiti'a respunse la 31/7 1880, ca lasamentulu s'a pertractatu si testamentulu s'a declarat validu, dar' ca interesele fondului academiei n'aru fi fostu reprezentate; ca unulu dintre eredi, fiulu, aru fi muritu, remanendu inca o fetitia si mam'a veduva, care s'aru fi casatoritu de nou dupa G. Visi'a din Zlagn'a. Arata mai departe, ca testamentulu originalu fiindu pastratu la tribunalu, nu se póte estradá si ca aru trebui facuti pasii necesari prin advocatu pentru a asigurá dreptulu fondului. In casulu candu comitetulu l'aru aflá pre densulu vrednicu in acésta afacere, se-i avisedie o anticipare de 20 fl.

— Comitetulu decide:

Sé se insarcinedie d-lu R. Patiti'a a cercetá dupa eredi repausatului G. Sebesianu, déca si cãti mai sunt in viétia, ér' pe de alta parte se faca pasii necesari pentru asigurarea drepturiloru fondului academiei. Spre acestu scopu se i se dea imputernicire si anticipati'a amintita de 20 fl. v. a.

46. Cu privire la donatiunile facute pentru Asociatiune si fondulu academiei de repausatii canonici Mateiu Kiss si Petru Ratiu, din Lugosiu s'a aflatu ca:

Comitetulu sub datulu de 10 Maiu Nr. 11 pres. 1876 a insarcinatu pre d-lu advocatu Dr. Ioanu Maioru din Lugosiu cu reprezentarea intereseloru Asociatiunei la pertractarea lasamentului dupa canoniculu M. Kiss, dându'i plenipotentia a face toti pasii ce ii va aflá de lipsa in acésta afacere. In 29 Septembre, neurmandu vre-unu respunsu dela numitulu domnu advocatu, s'a cerutu sub Nr. 316/1876 de nou informatiuni in cauza. La acestu ursoriu advocatulu respunse sub Nr. 356, fara datu, presentatu aici la 11 Novembre 1876, aratandu ca averea aru face in totalu 3084 fl. 69 cr., ér' passivele 540 fl. 56 cr., remanendu activele cu 2544 fl. 13 cr. Din acesti'a sunt in bani gat'a, 1500 fl., depusi spre pastrare la episcopulu V. Mihalyi, ér' restulu aru fi, cu puçine esceptiuni, investitu in alte valori si pretensiuni asigurate. Mai departe arata, ca actele aflandu-se la tribunalu, inca nu aru fi urmatu aprobarea pertractarei lasamentului, si ca indata dupa urmat'a aprobare va staru a se impartí banii între legatari. Cu acésta ocaziune comunica si o copia a testamentului. De atunci, pana la momentu, n'a mai urmatu vre-o alta insciintiare din partea numitului domnu advocatu.

In caus'a lasamentului facutu in favorulu fondului academiei de canoniculu Petru Ratiu, comitetulu a insarcinatu pre acelasi domnu advocatu prin harti'a de dto 5 Iuniu Nr. 136 1877, cu reprezentarea Asociatiunei, ca administratóre alu fondului academiei, la pertractarea lasamentului din 30 Iunie 1877, cerendu totuodata, ca cu ocaziunea raportarei se trimita si o copia a testamentului repausatului P. Ratiu, dimpreuna cu espensariulu seu.

La acésta insarcinare n'a urmatu respunsu pana la momentu.

— Comitetulu decide: a se adresá cãtra d-lu advocatu Fabiu Rezeiu din Lugosiu, rugându-lu a cercetá dupa starea lucrului cu aceste doue lasaminte, ca apoi pe bas'a acestei cercetari se póta face pasii ulteriori.

47. Ivindu-se necesitatea de a trimite tuturoru directiuniloru despartieminteloru câte unu esemplariu din organulu Asociatiunei,

— Comitetulu, avendu in vedere, ca e necesariu, ca despartiemintele se fia informate despre cursulu afaceriloru la comitetulu centralu si ca este justu ca, pentru a face cu putintia aceste informatiuni, despartieminteloru se li se trimita gratuitu organulu Asociatiunei, — va dispune pe calea sa cele de lipsa pentru espedarea organului seu „Transilvani'a“ dela inceputulu anului tuturoru despartieminteloru, la adres'a directorului, pentru cetire si pastrare in archivulu despartiemintului.

48. Directiunea despartiemintului XI (Sfmleu) respunde la harti'a pres. Nr. 56 a. c. accludandu si o lista a membriloru ordinari si ajutatori ai Asociatiunei, in cãtu ei apartienu acelu despartiementu. (Nri esh. 129/1882).

— Spre sciintia.

49. Secretariulu alu II-lea presenta unu Nr. din revist'a germana din Lipsa „Magazin für die Litteratur des Auslandes“, cuprindendu o traducere nimerita germana de L. V. Fischer a poesiei „Destépta-te romane“ de A. Muresianu, si unu tomusioru „Bilder aus Rumänien“ de Adelheida Bandau, trimise pe sém'a bibliotecel de d-lu L. V. Fischer, literatu, in Erlau in Bavari'a. (Nr. esh. 136/1882).

— Spre placuta sciintia, avendu a se multiamí d-nului Fischer pentru interesantulu seu daru, care se va încorporá bibliotecii Asociatiunei.

50. Comitetulu parochialu din Campeni substernendu cu multiamita cuitanti'a despre cele 200 fl. votate cá ajutoriu scólei de fete de acolo, arata, cá in caus'a cercetarei mai regulate a scólei s'au facutu pasii necesari la locurile competente, dar' cá din partea acestora nu aru fi spriginitu dupa cumu aru trebui. (Nr. esh. 91/1882).

— Spre sciintia.

51. Societatea „Transilvani'a“ trimite 200 fl. pentru meseriasii sustienuti de dens'a pe trimestrul Aprile—Iunie a. c. cerendu a se escrie concurse noue pentru cele 7 stipendii, ce devinu vacante in decursulu primei jumetati a acestui anu. Totuodata aduce la cunoscintia, cá nu insista a se marginí stipendiile numai la invetiacei, ce aru profesá un'a din meseriile indicate la inceputu, ci lasa in acésta privintia comitetulu Asociatiunei libera dispunere. Cu acésta ocasiune arata, cá, organulu Asociatiunei, despre a cărui trimitere a fostu in sciintiata, pâna la momentu nu l'a primitu, si comunica adres'a sub care sè se espededie pe viitoriu.

— Sum'a de 200 fl. s'a primitu cu multiamita, avendu a se adeverí primirea. Cu acésta ocasiune se va aduce la cunoscintia societatiei, cá pentru 6 burse, devenite in vacantia si amintite in adres'a mai susu amintita a societatiei, s'au scrisu chiaru pâna acumu concursu si bursele s'au conferitu in siedinti'a presenta; pentru alte 4 burse, cari devinu vacante pâna in Octombrie a. c. se va escrie concursu la timpulu seu. Contractele invetiaceiloru, cărору s'au conferitu bursele din siedinti'a de adi, se voru trimite societatiei spre inregistrare.

Cátu pentru trimiterea organului Asociatiunei, s'au facutu dispositiile necesarie pentru a se trimite la adres'a comunicata unu exemplariu complectu, legatu de pe anulu trecut, si Nrii dela inceputulu anului curentu.

52. Emilu Popescu, elevu de a VI cl. gimnasiala din Naseudu, stipendistu alu Asociatiunei, presenta atestatulu de pe sem. I, dovedindu progresu eminentu. (Nr. esh. 137/1882).

— Spre sciintia.

Sibiiu, d. u. s.

Verificarea acestui procesu verbale se concrede domniloru: Cosm'a, Popescu si Boiu.

Iacobu Bolog'a m. p., Dr. D. P. Barcianu m. p.,
vice-presiedinte. secretariu alu II-lea.

S'a cetitu si autenticatu. Sibiiu, 16 Maiu 1882.

P. Cosm'a m. p. I. Popescu m. p. Z. Boiu m. p.

Catalogu alfabeticu

asupr'a cârtiloru aflátore in bibliotec'a „Asoc. tr. pentru lit. si cultur'a pop. rom.“ pâna inclusive la adunarea gen. dela Turd'a din 7—9 Aug. 1880, compusu de Petra-Petrescu archivariu si bibliotecariu alu Asociatiunei.

(Urmare din Nr. 23-24).

Diarie politice.

- „Albin'a“ redactata in Pest'a, pro 1866/74 bros. 1875 (lips. Nr. 24, 30, 41, 44/5, 48, 54, 59 si urm.)
- „Column'a lui Traian“, redactata in Bucuresci, pro 1870 (lips. Nr. 52), 1871 (lips. Nr. 49 si urm.), 1872 (lips. Nr. 32/3, 35 si urm.), 1873 (lips. Nr. 7, 9 si urm.)
- „Concord'ia“, redactata la Pest'a a. 1863 (lips. Nr. 8, 18/9, 26, 32, 60, 66, 105), 1864/6, 1867 (lips. Nr. 21, 28, 35, 37/57, 61/2).
- „Confederatiune latina“, redactata in Macerat'a, a. 1872 compl.
- „Federatiunea“, redactata in Pest'a a. 1870 (lips. Nr. 1), 1871 (lips. Nr. 5, 8/15, 17/27, 32, 44, 50/5, 57, 59/60, 87/9, 97/9, 101/4, 112/3, 119 et 125) 1872 compl. leg., 1873 leg. (lips. Nr. 72), 1874 leg. (lips. Nr. 10).
- „Gazet'a Transilvaniei“, redactata in Brasiovu a. 1854/5 leg. (lips. ex 1854 Nr. 1/79 si 81, ex. 1855 Nr. 9, 55, 68/9, 85), a. 1859/60 leg., 1861 (lips. 28), 1863/4 (lips. ex 1863 Nr. 54, 62, 93/4; ex 1864 Nr. 8/10, 66, 95), a. 1866 leg., 1867 leg., 1868 (lips. 56 si urm.), a. 1869 (lips. 2, 5, 8, 35, 38, 76 79/81, 92), a. 1870 (lips. 67, 73, 93), a. 1871 (lips. 44/5 si 47), a. 1872 (lips. Nr. 52/84 si 97).
- „Ghimpele“, diariu umor. redactatu la Bucuresci, a. 1870/2 leg.
- „Gur'a satului“, a. 1867, 1871, 1875/7 neocompletu.
- „Informatiuni Bucurescene“, a. 1870/1 neocompletu.
- „Observatoriulu“ Sibiiu, a. 1878/9.
- „Orientulu latinu“, redactatu la Brasiovu, a. 1874 leg., a. 1875 (lips. 31/2, 35, 42, 44, 46 si urmat.)
- „Press'a“, redactata la Bucuresci, a. 1875.
- „Romanulu“, Bucuresci a. 1867 leg. 1868/72. a. 1873 (lips. dela 21 Iulie).
- „Semenatorulu“, Berladu, a. 1870, a. 1873 (lips. Nr. 1, 14, 28, 37, 42, 44).
- „Telegrafulu Romanu“, Sibiiu, a. 1853, 1863, 1864 (lips. Nr. 31/3, 40, 51, 62), a. 1865 (lips. Nr. 17—19, 24, 33, 83, 91, 93), a. 1866 (lips. Nr. 5, 15, 31, 33, 44, 50, 60, 66/7, 69, 72, 75), a. 1867 (lips. Nr. 27, 29, 44, 55, 89, 91), a. 1868 (lips. Nr. 14, 77—82, 84/7, 90, 105), 1869 (lips. Nr. 3, 6, 19, 25, 29, 33, 52, 74, 96), a. 1870 (lips. Nr. 12, 31, 39, 57, 63/6, 68, 80, 81), a. 1871 (lips. Nr. 17, 65/6, 70, 72), a. 1872/6, fia-care legatu separat, a. 1877 (lips. Nr. 38, 41. 45/6, 54, 67, 72, 83, 94), a. 1878 (lips. Nr. 10, 103), a. 1879 (lips. Nr. 37, 39).
- „Traianu“, Bucuresci, a. 1869 leg., (lips. Nr. 1, 2, 5/6, 20/1 44), a. 1870 (lips. Nr. 1, 16, si urm.)
- „Umoristulu“, Pest'a a. 1863 (lips. Nr. 1), a. 1864 (lips. Nr. 8), a. 1865 (lips. Nr. 4, 11, 16 si 21).